

LIGA ROMÂNĂ

REVISTĂ SĂPTĂMÎNALĂ

PENTRU

INTERESELE UNITĂȚII CULTURALE A TUTUROR ROMÂNILOR

APARE ÎN FIE-CARE DUMINECĂ

Anul III. — No. 15

12 Aprilie, 1898

FRĂȚIE MAGHIARO-BULGAREASCA

Sn fine au găsit și Ungurii pe cine-va, ca să le ia apărarea în potriva noastră. Acest cine-va este un Bulgar, un oare-care Domn cu numele *Bachnew*. Și iată cum, cel puțin cum ne comunică ziarele ungurești într'o depeșe pe care ele o primesc dela Cluj:

«Doisprezece profesori și 36 de elevi ai școlii normale bulgărești dela Siliștria, au sosit astăzi dela Sighișoara aici (la Cluj) și au fost primiți cu mari onoruri la gară. După ce au vizitat institutele de învățămînt, Bulgarii au fost ospătați ca musafiri ai orașului. În cuvîntările ce s'au ținut cu această ocazie, oaspeții bulgari au accentuat cu cuvinte de laudă buna organizație a școlii noastre. Profesorul de istorie *Bachnew* a declarat, că s'a convins, că națiunea maghiară e tolerantă și liberală, că în Ungaria există cea mai desăvîrșită libertate de presă și că el după ce se va întoarce acasă va propovădui că nu au dreptate aceia, cari vorbesc de asuprirea naționalităților din Ungaria.»

Înainte de a face v'ro reflecție asupra acestui *speech* bulgăresc, trebuie să notăm, că depeșă pe care o traduserăm mai sus a fost expedită de către biroul maghiar de corespondență tuturor ziarelor străine și în special celor germane. Aceasta do-

vedește că e mare trebuința Maghiarilor de asemenea atestate de bună purtare și că în ochii lor visita și pomenitul discurs au luat niște proporțiuni politice în toată puterea cuvîntului.

Mai e de remarcat, că Bulgarii despre care e vorba, veniseră mai întiiu la București unde au stat, pare-mi-se, cite-va zile din Săptămîna Patimelor. Se vede însă că nimeni nu le-a făcut cinstea de a se interesa de ei, căci eu însumi i-am văzut plimbîndu-se singuri pe cele străde ale capitalei, neînsoțiți de vr'un reprezentant al orașului sau al școlii noastre.

Va fi contribuit oare și această nebagare în seamă spre a face pe Bulgari să demonstreze în potriva noastră? Nu știm. Dar cert este, că d. *Bachnew* prin discursul său a căutat să lovească în Români.

Negreșit, această demonstrație ne lasă reci, pentru că mult trimbițata cuvîntare este eșită dintr'o bulgărească ceafă groasă dela care la urma urmelor nu putem să așteptăm tact și discernămint și mai puțin încă cunoștința situațiunii naționalităților din Ungaria.

În orice cas, e foarte probabil că domnul profesor bulgăresc numai de astădată va fi părăsit pentru citeva zile patria sa spre a se învîrți nițel prin Europa — căci amînteri ar fi putut să știe atîta seamă, că

este o nemaipomenită necuviință, ca să te duci într'o țară străină, într'un oraș, să te puni la masă și să lansezi un discurs în care să te faci judecător în o chestiune politică ce împarte acea țară în două tabere politice ce se combat cu înverșunare. Trebuie să fie cineva cu desăvîrșire lipsit de bun simț și de cele mai elementare noțiuni de cultură europenească spre a putea comite o asemenea necuviință și — prostie. Să ne ierte acest cuvînt d. *Bachnew*, dar nu putem califica cu alte cuvinte purtarea sa. Cum adică? În cele două zile cite le-a petrecut el la Cluj, a avut posibilitatea de a cunoaște chestiunea naționalităților din Ungaria și Transilvania, spre a contesta, într'un discurs public, dreptatea celor ce susțin că naționalitățile de acolo sunt oprimare? Cu alte cuvinte, acest dăscălaș — mahalagiu dela Silistria are obrazul a spune naționalităților din Ungaria, că luptele lor se bazează pe neadevăr? Dar, ce mai vrei dela un asemenea «profesor» de istorie (!!) care a dovedit că e capabil de o asemenea obrăznicie.

Flecăria lui n'are nici-o importanță în chestia naționalităților și gălăgia pe care o fac reptilele maghiare cu acest *individuum loquax* ne dovedește un singur lucru: înspăimîntătoarea izolare în care au ajuns Maghiarii, dacă pînă și asemenea mofturi li se par destul de importante spre a le depeșa și comenta în presa europeană. Dacă Maghiarii nu au alți apărători decît oratori de trampa acestui *Bachnew*, trebuie să-i compătimim. Incă cîteva asemenea «triumfuri» și Ungurii au să se facă de risul lumii.

Dar pentru noi rezultă o învățătură din această întîmplare: De oarece profesorii bulgari se vede că împărtășesc întru toate vederile aceluia dintre ei care au vorbit, în numele lor, la Cluj, preamărind politica maghiară de naționalități, nu ar fi oare bine, ca să imităm și noi această politică față cu Bulgarii noștri din Dobrogea?

Fie și numai spre a arăta tuturor *Bachnewilor*, că suntem oameni afabili cari resplătim insultele lor, îndeplinind ideile lor și dorințele lor... Căci dacă profesorii bulgari cari au aplaudat pe colegul lor la Cluj au subliniat prin aceste ale lor aplause corectitudinea și echitatea politice de naționalități din Ungaria și Transilvania, atunci vor trebui să salte de bucurie dacă administrația noastră din Dobrogea va face o analogă politică acolo.....

UN RĂSPUNS D-lui L. RÉTHY

Conferința d-lui GR. G. TOCILESCU
ținută la Societatea Geografică
Română la 8 Martie 1898.

Dacă o conferință, tratînd o chestiune așa de însemnată, a trecut în presa noastră zilnică cu totul ne băgată în seamă, cauza trebuie s'o deplîngem, dar în acelaș timp s'o constatăm: Este căldura luptelor și certurilor de partid, cari par a consuma toate forțele noastre, și abia din cînd în cînd ne trezesc și chestiunile literare ori științifice.

D-l L. Réthy a ales ca subiect pentru discursul său de recepție în Academia maghiară tema despre origina Românilor, și acest discurs a ținut ca să-l dea în vileag urbi et orbi în ungurește, ca și în nemțește, franțuzește, etc., ba chiar s'a găsit un Român dela Pesta ca să-l aștearnă și pe românește.

Pene cumpărate ca să susțină dreptul și nedreptul națiunei maghiare și să ponegrească cu ori-ce prilej neamul românesc au umplut ziare cotidiene și reviste în Paris, vulgarisînd părerile d-lui Réthy din amintitul discurs și aruncînd în fața Ro-

mânilor ca un fel de sfidare gogonețele teorii ale academicianului maghiar.

La o asemenea provocare, Societatea Geografică Română care arată un interes așa de viu pentru tot ce privește cunoașterea patriei și prestigiul ei, a făcut apel la savantul profesor și academician d. Gr. Tocilescu, ca să nu lase fără răspuns elucubrațiile d-lui Réthy.

Astfel în ședința dela 9 Martie an. c., sub președinția M. S. Regelui, d. Tocilescu a desvoltat conferința sa sub titlu «Răspuns d-lui Réthy.»

Cu o argumentare strînsă, basată pe cunoștința adîncă a faptelor istorice și filologice, a documentelor, a monumentelor epigrafice, și a rămășițelor antice descoperite și în parte desgropate în țara noastră, d-sa a redus la absurd întreaga teorie fantastică a numitului Réthy și a învederat în aplause unanime ale asistenților, cît de tendențioasă, cît de îndrăzneată și de deșartă e știința maghiară, cînd se îmbracă, după cum o face aproape în totdeauna cu haina șovinismului politic, și vrea să tăgăduiască ceea-ce pentru tot restul lumii este aievea și învederat.

Dar ce susține d. Réthy? Nimic mai mult, nimic mai puțin decît că abia pe la jumătatea secolului al XVI-a după Crist, națiunea română și-a căpătat individualitatea sa proprie, că abia cu vre-o 2 secole mai înainte un popor de ciobani, cu bacii de vite, au trecut Dunărea din peninsula balcanică, și ca prin minune, cu iuțeala drumului de fer s'au răspîndit dealungul și dealatul pămîntului Daciei Traiane, pînă la Maramureș, și riul Bug, pînă în Moravia și Istria chiar. Dar acești ciobani, după d. Réthy nu sunt alt-ceva decît niște ciobani italieni, cari pe la secolul al X-lea ar fi emigrat din Romagna, adică dintr'o parte a nordului Italiei, și după ce s'au amestecat cu Albanzii și cu Slavii ar fi format un nou popor albanezo-italian, din care se

trage neamul românesc de azi. Astfel după d. Réthy, nu există nici o legătură între coloniștii Daciei Traiane și poporul românesc; opera civilisatorie a poporului — rege la Dunăre a perit fără a lăsa vre-o urmă. O asemenea teorie n'ar fi meritat poate ca să fie chiar discutată, pentrucă ea păcătuiește dela basă, și nu are nici aparența de a fi științifică. Totuși fiindcă e foarte ușor ca o părere absurdă, — întrebuințată ca armă în lupta crîncenă dintre naționalitățile Austro-Ungariei, — să devie dogmă, trebuie ca măcar o singură dată să vină omul de știință, și să arate la ce se reduce temeinicia unor asemenea păreri. Iacă motivul care a determinat, de sigur, pe d. Tocilescu ca să răspundă la invitarea biroului Societății Geografice.

D-sa stabilește mai întiu faptul întemeierii la Dunărea de Jos și la Carpați a unei mari colonii latine, — un eveniment unic în istoria universală și care a trebuit firește, să aibă de urmare un alt fapt tot așa de unic: Nașterea unei naționalități cu totul latine. Fundatorul unei asemenea colonii nu putea să nu lase urme neșterse în tradițiunile orale și tipice, și deci nu e de mirare dacă amintirea cuceritorului Daciei, Traian, este așa de vie la poporul român. Constatarea acestor amintiri și legarea numelui lui Traian de națiunea topică; a unui drum împietrit, a unei fortificațiuni, a unui șanț sau val, a unui șir de castel pe lîngă dînsul, a unei cîmpii, etc., e pentru d sa dovada cea mai învederată: că Românii de azi, departe de a fi venit abia prin secolul al XIII-lea în nordul Dunărei, au stat neclintit aici, dela Traian și pînă azi în hotarele Daciei Traiane, ba chiar și peste aceste hotare. D. Tocilescu dovedește cît de absurdă este părererea lui Hunfalvy și Réthy că amintirile topice despre Traian s'ar datōra influenței literaturii moderne, cîrturarilor, cari ar fi umplut capetele copiilor cu fan-

tasmagorii despre origina latină a neamului românesc; ba încă învățatul Hunfalvy are curajul a susține că nici c'ar exista cuvântul de *Troian* în limba română, ci *Tra-iun*, — așa cum din greșeală de tipar se află în lexiconul budan. Față de asemenea învățați și de asemenea procedimente, cum s'ar mai putea invoca dovezile bazate pe toponimie în discuțiunea chestiunii genetice a Românilor? Asemenea dovezi trase din toponimia actuală a țărilor românești, și din limba românească nu pot însemna nimica înaintea acelor cari se silesc din răspuțeri a contesta dreptul istoric al neamului român pe pământul său de moștenire și voesc a arăta pe Români ca pe niște venetici, veniți în casa altuia, deci lipsiți de dreptul de a ființa și resuffla liber pe un pământ ce n'ar fi al lor. D. Hunfalvy și cu ucenicul său d. Réthy, tăgăduesc ori-ce legătură a Românilor de azi cu epoca romană, și susțin că inscripțiile latine ale Daciei nu pot întru nimica a contribui la istria proprie a «Valachilor», căci istoria acestora nu începe decît în secolul al XIII-lea.

În modul acesta, știința unui Borghesi, a unui Virchow, a unui Mommsen trebuie înălăturată și înlocuită cu știința maghiară. Dar, inscripțiile ori sunt bune, ori nu sunt bune; și dacă nu sunt bune, pentru ce adversarii continuității Românilor le utilizează în sprijinul teoriei lor?

De unde știe d. Réthy că în Dacia n'a fost *Romanism ethnologic*, că Dacia a fost împoporată mai ales de colonii veniți din Asia mică; că Românismul, adică formarea unei nouă limbi romanice, — era imposibilă în Dacia, căci locuitorii Daciei nu veniseră din Italia, sau din vre-o țară romanisată, ci în mare parte erau Cialați, Policheni, Syrieni, etc.? Acest prim argument, d. Réthy caută să-l sprijine tocmai pe isvoarele epigrafice. Atunci epigrafia intră în desbaterea originilor naționale?

Dar nu numai că știința maghiară nu vrea să știe de epigrafie, ci ea arată un suveran dispreț întregi științe apusene, unui Gibbon, Ranke, Mommsen, etc. Pe Mommsen încaltea îl pune în cofă, declarînd, d. Réthy, tutulor învățaților din Occident că «Noi, scriitorii maghiari, vedem «mai bine fundul lucrurilor decît pot să vadă savanții occidentali. Ilustrul meu «profesor, Paul Hunfalvy a introdus în «studiul istoriei române, filologia valahă, «etnologia Ungariei și a Balcanilor, și eu «am mers pe urmele sale cu ajutorul noilor «metode!»

Aceste noi metode ale d-lui Réthy se reduc, după d. Tocilescu, la următoarele:

În studiarea unei chestiuni a nu te folosi de întregul material epigrafic, a nu' pricepe cituși de fel și a divorța și de istoria antică, și de geografia antică, și de mitologia clasică și chiar de declinarea substantivelor din limba latină. «Locuitorii Daciei nu erau veniți din Italia sau din vre-o țară romanisată» așa ne spune d. Réthy. Dacă ar fi consultat măcar indicele volumului al III-lea din C. I. L., dacă ar fi parcurs inscripțiunile publicate și în suplimente, s'ar fi convins, cu bună-voință, cît de falsă e teoria sa; ar fi găsit Italieni și cetățeni romani din alte țări romanisate servind în legiunile Daciei, în administrația municipală a provinciei Italieni și Romani stabiliți cu comerțul, deosebit de numărul mare de coloni romanisați așezați cu drepturi cetățenești în coloniile și municipiile Daciei. Ce alt însemnează titlul de colonie, de municipii, de jus italicum, ce vedem că se acorda de către Impărații romani orașelor Daciei? Cîte orașe nu dătoresc origina și înflorirea lor, veteranilor și noilor colonii aduse în epoca de prosperitate a Asirienilor? D. Réthy nu are nici o idee de epigrafie și antichități romane, de procesul de romanisare și de colonisare să-

virșit în epoca imperială, încît cu greu vine conferențiarului să dea lecții lămuritoare d-lui Réthy. În Grecia, în Asia, în Egipt, d. Tocilescu spune, că nu poate fi vorba de o romanisare. În aceste țări civilizația greacă s'a menținut cu energie în contra civilizației romane, ce-i era inferioară. În Ispania și în Galia, populația indigenă a fost cruțată: Romanii n'au romanisat Ispania sau Galia, ci Iberii și Galii s'au făcut ei înșiși Romani, au devenit Ibero-Romani și Galo-Romani. Un Cesar n'a lăsat nici o amintire la poporul frances de azi, pe cînd Traian viu este el la Români. În Dacia lucrurile se petrec cu totul altfel. Aci nu ajunge faptul numai de a romanisa poporul indigen prin puterea de atracție a unei civilizațiuni superioare și pe calea pacinică a unei asimilațiuni progresive, ci aci trebuie a se recurge la măsuri excepționale; de aceea în Dacia nu are loc o romanisare, ci o colonisare. Triburile dace, Dacii cari mai rămăseseră în țară, nu sunt anexați în districtele municipale ale vre-unei colonii sau vre-unei municipii, nu li se acordă de odată și pe de-a'ntregul drepturile cetățeniei romane; ei sînt supuși sau tributari, trăesc în vici sau sate și cînd sînt recrutați în armată, sînt duși ca să serve și să moară în Africa, în Britania, în Capadocia, ori unde aiurea, numai în Dacia nu. În Dacia abea dela Marcu Aureliu încoace, legiunile stabilite în această țară, încep să fie recrutate din populația locală, pe cînd în tot restul Imperiului Roman sistemul teritorial al recrutării, era introdus deja din timpul lui Adrian. Pentru ce Dacia să facă excepție. Pentru motivul că populația dacă nu oferea destulă siguranță; la granițele provinciei locuiau popoare înrudite cu Dacii, chiar Daci liberi, cari foarte ușor se puteau uni cu frații lor din Dacia și să pună în primejdie opera lui Traian, precum au și încercat să facă în timpul lui Antonin Piul.

Negreșit, că Traian înțelesese mai bine decît d. Réthy, ce trebuia să facă, ca opera sa de cucerire să nu rămînă perdută. Politica lui de colonisare, chipul cum tratează el populația supusă, sistemul de fortificație ce introduce, totul vorbește pentru o provincie militară de graniță, pentru un bulevard întărit de natură și de artă. Traian a crezut că cel mai puternic bulevard, va fi o *națiune* și iacă de ce un singur minut poporul român n'a uitat pe Traian, iacă de ce pe la 1532, cînd Italianul din Padova, Francesco Salla Valle întrebă pe niște bieți călugărași din mînăstirea Dealului de lingă Tirgoviște, asupra originii națiunii, aceștia îi spun: «Împăratul «Traian cucerind această țară și împărțind-o veteranilor săi, a făcut o colonie «romană, iar noi fiind strănepoți ai acelor «ostași ai Romei, de aceea ne și numim «Romani.» Și tot astfel și Miron Costin și Dimitrie Cantemir; iar toți Romanii din toate părțile au trăit prin forța unei singure idei: «Se crede Roman, zice Michelet, «poartă vulturul Roman, se simte rudă cu «Traian.»

Despre toate acestea d. Réthy nu știe un singur cuvînt și vrea să dea lecții de istorie unui Ranke și unui Mommsen. Dar d-sa cunoaște măcar declinarea substantivelor din limba latină? S'ar părea dubios, căci iacă ce ne spune d-sa: «După citim, inscripțiunile Daciei ne transmit zei «și culte ca *Jovi Optimo Maximo Terrae Daciae*, *Genius Daciarum*, *Asclepios*, *Hygiea*, *Mitros*, *Nabarza*, *Manavat*, *Isis*, *Sula*, «*Burumarus*, etc.; atîtea zei *dacici*, elenici, «semitici, persani, egipteni sau celți.» Ca zei daci, d. Réthy consideră pe *Jovi Optimo Maximo Terrae Daciae*. De ce dativul lui *Jupiter Optimus Maximus*, tatăl zeilor romani, să devină un zeu dac, cînd îl pune cine-va în cazul dativ? De ce să nu despartă pe *Terrae Daciae* de *Jovi Optimo Maximo*, de oare-ce pînă și un

elev de clasa I-a gimnasială poate să priceapă că Terra Dacia, este alt-ceva decât Jupiter Optimus Maximus? Măcar dacă învățatul d. Réthy ar fi consultat indexul ignorantului Mommsen dela finele tomului III din C. I. L., ar fi găsit în inscripția citată, virgula care desparte pe Jupiter Optimus Maximus de Terra Dacia. Dar lucru curios, inscripția referitoare, e un altar înălțat de un serv imperial lui Jupiter Optimus Maximus, pământului Daciei și *geniului poporului roman și al comerțului*. D Réthy spăimîntat pare-se de geniul poporului roman nu-l amintește, ci vede în numitul serv un Dac, iar în Jupiter o zeitate dacă. Apoi tocmai lipsa elementului religios dac este isbitoare în epigrafia latină a Daciei; pe cînd în Germania, Galia, ca și în Britania, religia indigenă e așa de bine reprezentată. Pînă azi nu se cunoaște în inscripții nici o divinitate dacică. Cît pentru afirmarea că Asclepios și Hygieia erau divinități grece și romane, nici că merita a stărui cine-va; tot așa pentru Mitros și Isis, al căror cult era răspîndit în tot imperiul roman; iar puținele zeități orientale citate nu trebuiesc a se generaliza, fiind-că pe lîngă 5—6 inscripțiuni cu zei orientali, avem în Dacia 2.000 alte inscripții cu zeități greco-romane. A trage concluziuni etnice din dedicațiuni la zei e a nu cunoaște istoria religiunilor antice, istoria religiunii romane în epoca imperială. A întreba «cum Romanii refugiați în munți ar fi împrumutat dela această «societate păgînă, ignorînd creștinismul, i-«deile, sărbătorile, erarhia și ceremoniile «creștine» este a ignora începutul religiunii creștine la toate popoarele, rolul misionarilor, starea înfloritoare a bisericii creștine pe malul drept al Dunării deja în secolul III, fără a mai pomeni că Sf. Paul a ajuns pînă la Dunăre, că discipolii săi au trecut chiar și în Dacia Traiană și că în legiuni se găseau deja creștini. D. Réthy

vede în terminologia noastră creștină o dovadă că naționalitatea română nu s'a născut în Dacia. Ar fi trebuit din potrivă, ca tocmai această terminologie să-i serve pentru tesa contrarie. Cuvintele ce d-lui enumeră la pag. 25 ca *Dumnezeu, serbez, sărbătoare, credință, cuminecătură, mormînt*, etc. comparate cu cele slavone introduse mai tîrziu în biserică, precum și cu cele grecești, dovedesc că primele sunt mai vechi decît cele străine, de oare ce acestea nu sunt supuse legilor fonetice generale ale limbei (cum ar fi întunecarea vocalei neîntonate), pe cînd din contra legile fonetice ale cuvintelor creștine latine sunt pe deplin potrivite foneticii celei mai vechi din limbă, deci ele sunt mai vechi decît elementele slavone și aparțin fondului primitiv al limbei romane; ele s'au format în locul unde s'a născut însăși limba română. De aci un argument decisiv în contra teoriei, care pune leagănul limbei române în țările balcanice, căci dacă ea s'ar fi născut acolo, atunci terminologia noastră bisericească, ar fi trebuit să fie greacă, de oare ce chiar biserica latină în toată peninsula balcanică, întrebuița limba greacă; la Tomis chiar; la Sud și mai mult: pe la Tesalonic Ochida, jurisdicțiunea de și latină și occidentală, serviciul divin însă se făcea în limba greacă. Cum dacă Românii s'ar fi născut acolo, n'ar fi împrumutat cuvinte grecești? Sunt cite-va de origină greacă precum: *preot, botez, blăstemare*, dar Românii nu le-au primit direct dela Greci, ci în forma lor latinisată.

Un alt argument al d-lui Réthy e curat filologic sau mui bine zis fonologic. «Limba «română nu s'a putut forma în Dacia, zice «d. Réthy, căci ea denotă în toate punctele «o origină cu mult ulterioară istoriei ro-«mane a Daciei; pînă la secolul VIII limba «română trebuia să fie geograficește îm-«preunată cu limba italiană, dela care a

«împrumutat fonetica, cuvintele și formele gramaticale, ceea ce nu putea să facă decît 5 secole după eclipsa Daciei.» (?!?!)

Și apoi urmează în sensul acesta, vrînd să dovedească tesa menționată mai sus, punînd limba română în rînd cu dialectele italiene. Și apoi falnic d. Réthy, crezînd că a făcut o demonstrație aproape matematică, spune: «Istoricii români, Xenopol, Tocilescu, Densușanu și alții își închipuesc că poate cine-va scrie istoria poporului român fără a ține seama de istoria limbei lor și ei scriu istoria română fără a avea cea mai mică idee de legile limbei lor, de primele noțiuni ale științei românilor.»

Aci d. Tocilescu constată iarăș divorțul d. Réthy, de astă-dată, cu filologia romanică, căci zice d-sa, fonetica limbei române nu e fonetica italiană, căci ea își are partea ei cu totul originală, de și latinească; exemplu: schimbarea tenuei în medie (p, c, t, în b, g, d.) Aceasta nu se execută constant în limba română, pe cînd în limba italiană, spaniolă, franceză, fenomenul este foarte frecuent. Deci Românii n'au moștenit fonetica lor dela Italiieni sau de aiurea, transformarea lui *t* în *ț* exista deja la Romani în epoca lui August, deci asimilarea era deja săvîrșită în limba latină. E sigur că pe vremea lui Cicerone se zicea *sapientia*, iar în Dacia găsim *Tsiernensis* din *Tierna=Dierna*. E, prin urmare, un fenomen fiziologic, ce începe deja în limba latină, un fenomen natural, ce nu se poate lua drept criteriu istoric.

De asemenea limba română își are morfologia și sintaxa ei proprie. Din elementele latine ale limbei române o parte sunt de o potrivă cu cele din limbile surori, altă parte însă sunt proprii originale ale ei, dar tot rămășițe din vechea latină rustică, care s'au pierdut în limbile surori. Un singur exemplu: *vita* e cuvîn latinesc pentru animal; pe cînd limbile surori au

păstrat numai diminutivul din *vitulus*, numai limba română a păstrat cuvîntul *vita*. Deci iată cum ea posedă un fond anterior limbelor neo-latine. Unele proprietăți fonetice lexicale sunt comune tuturor limbelor romanice, cite odată însă limba română nu le aplică așa de complet; ea le-a moștenit mai crude, ceea ce nu s'ar fi întîmplat. dacă după cum crede d. Réthy, limba română ar fi fost geograficește unită cu cea italiană. Căci tocmai aci e marea descoperire a d-lui Réthy pe care o cetim la pag. 4 — din edițiunea franceză — și încă și mai deslușit la pag. 11, că: «Valahii se scoboară — limba lor o probează — din un popor de ciobani din Apenini, care a locuit fără îndoială regiunea Sabino-Umblică, care se numea în Statele pontificale, Roman după obiceiul poporului italian de a se designa după numele provinciei sau regiunii pe care o locuiește. Un trib din acești păstori — el — aparținea cultului romano-catolic, căci terminologia eclesiastică a limbei valahice o probează — pleacă prin secolul al IX-lea prin Friul și prin Carniolia și scoboară în cursul secolului al X-lea în Peninsula Balcanică în vechea Ilirie. Aci contactul între Romani și Albanezi a dat naștere limbei valahe care nu e o limbă italiană, dar o idiomă pe jumătate italiană pe jumătate albaneză, adică vorbele sunt italiene, pe cînd formele gramaticale și construcțiile sunt împrumutate din albaneză.»

Așa minunată teorie, nu-și găsește pereche; ea dovedește că adversarii continuității încep să bată în retragere, căci părăsesc calea seculară croită de Sulzer și de partizanii săi și apucă alta cu totul nouă.

Această teorie are trei metehne:

1) Suferă de imposibilități și neprobabilități istorice. Nu există nici o dovadă istorică despre plecarea unui trib de cio-

bani italieni din Romagna în sec. al IX-lea sau al X-lea. Nici una din numeroasele cronici medievale, nu pomenesc un atare eveniment și tribul acela de păstori trebuie să fi fost prea numeros, ca din el să se tragă cele 11.000.000 de Romani de astăzi. Era destul de numeros pentru ca el în călătoria-i șugubeată de peste 200—300 de ani, să nu fie înghițit de lumea albaneză și mai ales de cea slavă și să dea naștere unei națiuni latine. Atunci dacă era numeros, trebuia să se observe plecarea lui, trecerea lui prin Friul, Iliria, etc.

Dar noi știm că obiceiul acesta al emigrării, nu exista la Italiani și că deja sub Carol cel Mare se încheiase emigrările. D. Réthy de ce le mai prelungește?

2) Imposibilități lingvistice. Dacă ciobani italieni pleacă la începutul sau mijlocul sec. al IX-lea, apoi ei pleacă cu limba italiană deja gata, căci deja în secolul al VIII-lea se scria italiana, deja atunci limba își luase fisionomia ei proprie. Atunci cum se explică faptul, că limba română n'are elemente gotice, că ea își are o formă a ei proprie, fie mai veche, fie mai recentă și că nu a luat soluțiunile adoptate de limba italiană. Din exemplele ce d. Réthy ne dă la pag. 12: *apa=acqua, patru=quattro, lapte=lacte*, etc. comparate cu cele din dialectele italiene ca asemănătoare nu reese tema d-sale, căci uită că ciobanii sunt plecați din Romagna; deci ce rol are Sardul, Messopol și ceilalți Italiani, ce se servesc de dialectele din Sudul Italiei? De ce confundă formele oscice cu dialectele italiene, căci acele sunt forme anterioare deja latinității? Deci exemplele acestea nu pot dovedi că limba română provine din dialectele italiene moderne. Exemplul mai departe ce dă pentru transformarea lui *d* final în *z*, *Leopard = Leoparz* și în Friul *leopard = leopars* destăinuiește puținele, foarte puținele cunoștințe filologice ale d. Réthy, de oare ce *leopard* e un neologism în toate

limbile romanice, iar *s* din *leopars* la Friul e terminațiunea pluralului, iar nu transformarea lui *d* în *z*. D. Réthy mai uită că atunci când limbile sunt deja fixate, ele pierd activitatea lor transformativă, legile fonetice nu se mai aplică, neologismele se conservă intacte. Dovadă că limba română era deja formată înainte de a veni în contact cu Slavii, e faptul că vorbele slavice sunt și rămân slave curate și neasimilate, de ex.: *a* neintonat este întreg: *dator, datornic*, nu *dător, dătornic*. Deci nu e posibil ca limba română să se fi format tocmai în secolul al X-lea sau al XI-lea. Limbile nu se nasc așa ușor și așa iute; se cere timp și se cer împrejurări priincioase.

3) Cuvântul *Romagna* era să rămie așa pînă astăzi, iar nu *România*. Pe timpul lui Carol cel Mare *Romagna* însemna totalitatea Romanilor. În imperiul bizantin, *Romania* însemna teritoriul ocupat de elementele romane și conform uzului limbei elinești, accentul cade regulat pe *i*.

4). Cum se împacă teoria d. Réthy cu faptele istorice bine constatate asupra Românilor în evul mediu? Când vin ei în peninsula balcanică?

Când se naște naționalitatea româno-albaneză?

Când se formează imperiul romano-bulgar?

Când trec Românii Dunărea și se întind pînă în fundul Ungariei, al Maramureșului și se întind pînă la Bug și Chiev? Apoi de ce această frământare în călătorie? Din Italia, Carniola ei puteau veni direct în Transilvania? Nu; d. Réthy avea nevoie să-i plimbe pe la toți sfinții, pe la toate popoarele balcanice; în loc de linie dreaptă să-i facă să vină în circuit. Când însă ajung la Dunăre, Românii d-sale, schimbă tactul, căci iată ce spune la pag. 30 și ultimă a d-sale :

«Primele mențiuni pe care cronica bi-

«santină le face à-propos de Români, se «potrivește cu concluziunile pe care noi «le-am stabilit cu ajutorul filologiei, și cred «că primele mențiuni asupra Românilor «dela Severin din 1222 sunt de asemeni «date cronologice cari permit de a pune «o dată destul de exactă imigrațiunii Ro- «mânilor, cari veneau din peninsula bal- «canică spre a se duce în Transilvania.»

Lucru minunat! Pare că Românii au venit cu drumul de fer, podul dela Cerna- Vodă era făcut, vagoane erau prin toate părțile pentru ca să-i ducă împreună cu turmele și cirezile lor de vite direct în Transilvania, Maramureș și mai departe. Chiar cuvintele: «venaient pour se rendre a Kronstadt». Suntem oare pe terenul realității sau al fantasiei? întrebă d. Tocilescu. Ciobanii aceștia desorganizați, sunt principii bolohoveni de pe la Chiev, sunt Românii principatului Birlădean, sunt vitejii cari înfrâng pe Carol Robert, pe Ludovig și Sigismund cel mare, etc.

Concluziunea d. Tocilescu este, că nimic nu rămîne din ciudata teorie a d-lui Réthy, clădită în aer, cu argumente în aer, cu cunoștințe așa de puțin filologice, istorice și epigrafice, cu demonstrațiuni ce se pretind a fi de o precizie mai mult decît matematică, nimic nu rămîne. Ba rămîne ceva, pe lingă grațiositățile adresate naționalității române, rămîn nouile metode ale d. Réthy. Din ele, să mai dăm cîte-va specimene. Una e relevată deja de d-nul Hașdeu: Basarabii sunt Musulmani, fiindcă învățatul maghiar, neștiind că în slavonește *in* este un sufix ajectival și genetival, descopere pe Basarab în cuvîntul tătăresc *busurman*, și în cel unguresc *böszörmény*. Tot așa d. Réthy într'o diplomă latină confundă numele unei moșii *Bezermen* cu numele de *Basarab*, și conchide că *Basarab* este *Bezermen*. Acelaș d. Réthy însă ne încredințează cu acelaș temei că și d-nul Urechă e Albanez, fiindcă e presidentul

societăți albaneze. Altă nouă metodă réthyiană e falsificarea citațiunilor, adică a ceti și a pricepe alta decît ceea ce e scris: Așa laudă *Enciclopedia Română* zicînd că ar fi pregătit o *înmormîntare de clasa I-a (!)* teoriei continuității Românilor prin faptul că a publicat un articol al d-lui Weigand, unde s'ar zice că limba română a luat naștere în Sudul Dunării. Aceasta este o curată mistificare, căci în Enciclopedie se citește următoarele «*Greșită e în ori ce cas părerea că Daco-Românii s'au născut în Dacia iar Aromâni în Mesia*» D. Réthy subliniază numai cuvintele pînă la «Dacia», înțelegînd greșit părerea d-lui Weigand; dar putea fără osteneală să citească pagina următoare din aceeași Enciclopedie, căci ar fi găsit cele următoare. «E imposibil a susține ca limba aromânească s'a desvoltat din limba vulgară latină de la sudul Dunărei, iar cea daco-română din «cea dela Nordul Dunărei.

«S'au desvoltat amîndouă sau la Nord «sau la Sud; o altă probabilitate cade, «îndată ce avem în vedere completa con- «formitate într'un stadiu preistoric al a- «cestor dialecte.» Deci d. Weigand nu se pronunță încă nici pentru Nord nici pentru Sud. Atunci cum rămîne afirmarea d-lui Réthy că *Enciclopedia Română* susține părerea d-sale, și că e prima întreprindere literară națională română, care tratează istoria rasei și limbei românești pe tonul critic al științei?

Astfel în curs de un ceas, după ce ilustrul conferențiar a cernut toate așa pretinsele argumente ale adversarului și le-a redus la ridicol, a încheiat conferința sa prin o caldă perorațiune la adresa Regelui și a generațiunii tinere, arătînd însemnătatea conservării teritoriului, a legăturii pămîntului cu poporul ce o locuiește, a condițiunilor ce alcătuesc o patrie! O patrie se fundează, o patrie se apără prin cumpătare și reflecție bărbătească, prin

cultul dreptului și al legii: Această lecțiune ne-ai dat-o M. Ta, Sire.

Acestea fură ultimele cuvinte, pe cari aplausele întregului auditoriu le-au acoperit.

Inutil este a spune că d. Tocilescu a fost viu felicitat de M. Sa Regele și de ceilalți asistenți.

Conferința d-lui Tocilescu va apare în curind în limba germană. Noi încercăm a da un resumat, pe măsură cum am putut lua note în cursul expunerii conferențiarului.

Nia.

PE CE SE SPRIJINESC?

De cînd există o presă jidano-maghiară și un Stat unguresc ca să o susțină, nu s'a accentuat atît de mult reclama ce o fac politici și polemicii pe care o duc în contra a 11 1/2 milioane de nemaghiari. De cînd e Ungaria nu s'a simțit mai mult decît azi nevoie ca actele acestui popor semi-barbar să fie sprijinite pe niște teorii, cari în aplicațiunea lor sunt dela început negațiunea ori-cărui principiu de naționalism. Și de cînd există un popor ungur și o națiune română asupra căreia s'au pornit toate miseriile și toate turpitudinile unor șoviniști guvernanți nu s'a remarcat atît de mult importanța pe care și-o dau înșiși patrioții maghiari în actele și în simțimintele cari călăuzesc acțiunea lor distrugătoare. În cit observatorul stabilit la distanță ar putea foarte bine să creadă că principiile de guvernămînt ale baronilor mari și mici din Budapesta au ajuns o marfă veche, depreciată, vătămată și ruinată, care, spre a putea fi desfăcută măcar pe piața vre-unei Europe oare care, au nevoie de multă reclamă și de etichete tot mai frumoase.

Căci altfel, cum s'ar putea explica furia

patriotismului șovinist ce a cuprins întreaga Ungarie maghiară. Cum s'ar putea justifica o întreagă stare de lucruri, anormală, în care se complac a rivalisa miniștrii, parlamentul, universitățile, funcționarii mari și mărunți, dela Rege pînă la cel din urmă Purcel? și în ce chip s'ar putea traduce frigurile patriotismului lor desfrînat, care constitue nota dominantă a tuturor actelor ce săvîrșesc în contra popoarelor nemaghiare și în special a Românilor?

Iată o sumă de întrebări al căror răspuns nu se poate afla decît făcînd apel la situația în care se află Europa de azi.

* * *

Intregul sistem de guvernămînt al Ungariei, a eșit de mult din sfera în care se poate concepe el, fără amestecul exterior. Și cu toate acestea născătorii Statului maghiar și ai dualismului pe care se sprijină toate fără-de-legile guvernelor koshutiste și banfiste, nici că se gîndesc a întreba pe *quousque tandem abutere?* Aceasta o știu, o înțeleg și o exploatează minunat gazetele jidano-maghiare și de aceea nu ne mai slăbesc cu coarda unisonului cacofonic, că Ungurii sunt mari patrioți și că în politică sunt foarte iscusiți.

Ei știu de altfel că Europa, așa cum se presintă azi, e neputincioasă și de aceea dau sistemului lor de guvernămînt caracterul unor acte, cari par a salva aparența și a le justifica mijloacele.

Și la urma urmelor cam ce ar putea face cabinetele diplomatice? să intervină în favoarea celor 11 1/2 milioane de nemaghiari? Dar cine să intervină? Tripla alianță? Apoi Germania n'are timp deocamdată să se ocupe decît de revoluția socială ce o amenință și de înarmările cari o vor ruina. Italia?... Doar din parlament se mai aude cite o voce în favoarea fraților noștri; încolo guvernul și opinia publică sunt prea strimtorați de miseria po-

pulației rurale și urbane. Austria?... Dar atit așteaptă Cehii din Boemia și apoi deocamdată samsarii diplomației vieneze n'au vreme să se ocupe decit de compromisul austro-ungar cu milioanele sale.

Celelalte State?

Dar Franța e agitată de procesul lui Zola și încă sub efectele panamalelor de tot felul; iar Rusia își prepară rolul de dictatoare a lumii, pe care, în curînd va fi chemată să-l joace.

Cît privește pe Englitera, ea se exercită încă de mult cu adagiul: «*nihil sine pecunia*», iar Ispania n'are timp decit pentru Cubanii săi.

Mai rămîne un Stat mic prin număr, dar mare prin dreptul de intervenire. Dar acestui Stat trebuie să-i facem cuvenitele reserve. N'a simțit încă primejdia de aproape; n'a auzit că *annibal est ante portas*. Cînd o va simți, cînd se va hotărî, nu va fi oare prea tîrziu? Ce adică? E necesar ca străinii să vină spre a ne spune cari sunt condițiunile existenței noastre?

Ei bine un străin a spus-o și într'o limbă pe care trebuie s'o înțeleagă ori cine, căci pornește din inimă și ajunge tocmai în rărunchi. Regatul român formează numai corpul românismului: picioarele și mîinile îi sunt peste hotare, să le îngrijească dacă voește a trăi.

Altfel la ce ar fi bun fără ele?...

Chael.

DESNĂȚIONALIZAREA

După I. NOVIGOW

(Urmare)

Se știe că Turcii au practicat timp îndelungat dijma copiilor. Ei luau copii familiilor învinse, cam în vîrstă de zece ani. Ei alegeau pe cei mai frumoși și pe cei mai vînjoși. Acești băieți erau convertiți la religiunea mahomedană

și formau pe de o parte corpul ienicerilor, pe de alta personalul administrațiunii Otomane. În întreg timpul veacului XVI și XVII, marii viziri ereau creștini renegați. Un turc adevărat nu putea să îndeplinească aceste înalte funcțiuni. Firește că acești renegați puneau toată inteligența și întreaga lor activitate în serviciul stăpînirilor lor și nu în al compatrioților lor, de către cari au fost separați și cu cari ei acum nu mai aveau nici o legătură. Acești renegați au făcut, ca împărăția turcească să devină infricoșată. Cît timp ei au fost la putere, Osmanii au fost puternici, iar connaționalii acestor renegați gemeau sub jugul cel mai crîncen.

Între cele 15.600.000 de locuitori ai Ungariei, cam 5.500.000 vorbesc limba maghiară. Această limbă dă îndărăt în fața limbei germane, slovace și române și nu poate să se întindă în detrimentul limbei sîrbești. Spre a mări numărul indivizilor ce vorbesc ungurește, guvernele maghiare recurg la mijloace ce ne amintesc dijma copîitor, practicată de Turci. Copii orfani de naționalitate slovacă sunt ridicați din ținuturile în cari se vorbește limba lor și sunt transferați în comitate cu desăvîrșire maghiare, unde ei sunt nevoiți să învețe limba stăpînitorilor, și, ca vechii renegați ai Osmanilor, ei devin cei mai răi dușmani ai naționalității părinților lor.

Propaganda unei limbi se face prin conversațiune, prin literatură, (prin ziare, reviste, cărți, teatru) și prin școală.

Dar Ungurii d. p. nu se mulțumesc să oprească sau indirect publicațiunile în limba celui învins (ceea ce face parte din limitațiunea drepturilor civile), ci, mai mult ei acordă favoruri literaturii lor proprii. D. p. ei imprimă cărți și ziare în limba lor, siluind pe supuși să plătească cheltuelile.

În Ungaria, toate publicațiunile științifice oficiale se fac în ungurește, în Rusia, rușește; în Austria nemțește.

Și teatrul este un mijloc de propagandă a limbei: Guvernul rusesc subvenționează trupe dramatice în provinciile baltice unde, de sigur, fără această subvenție aceste trupe nu ar fi putut să existe.

Dar mai ales prin școală lucrează socialismul de Stat în această privință. O parte a dărilor pe cari le plătesc Polonii servește spre a se întreține universitățile *rusești* dela Varșovia, Chiev și din alte orașe. În multe țări, nu numai instrucțiunea superioară, ci chiar și instrucțiunea secundară și cea primară, se dă de către Stat în limba stăpînitorilor. Adesea instrucțiunea în limba populațiilor supuse, este pe față sau în mod tacit, interzisă.

Dar chiar și cînd un guvern nu merge așa departe, el are totuși un mijloc foarte puternic spre a ocroti școalele națiunii stăpînitoare. El poate să refuze școalelor heteroetnice colajunea gradelor. În asemenea cas, instrucțiunea pe care o dau aceste școale, ne procurînd nici un avantaj, ne dînd nici un drept de a exercita nici o profesiune lucrativă (modernă, avocatură, inginerie, marină, profesorat) este părăsită. Negăsind un contingent suficient de elevi, spre a le plăti, aceste școale se închid și nu mai subsistă decît acelea ale stăpînitorilor.

Dar școala poate deveni un mijloc cu mult mai puternic de desnaționalizare, cînd Statul îi vine într'ajutor prin deosebite măsuri legislative. Mai întîiu se poate decreta instrucțiunea obligatorie. Fără a recurge la măsuri atît de complete, se pot totuș acorda numeroase privilegii celor ce au primit instrucțiunea, fie primară, fie secundară.

În Rusia, dacă un tînăr poate trece un examen după programele gimnasiale ale Statului, el poate fi dispensat de a trage la sorți, și poate intra ca voluntar. În acest cas, el nu face decît un an sub drapel, în loc de patru. Dar firește că acest pro-

gram de examen comportă cunoștința aprofundată a limbei rusești. Copii cari au urmat cursurile complete ale școlii primare nu fac decît patru ani de serviciu militar în loc de șase. Deoarece însă numai administrațiunea Statului are dreptul de a autorisa înființarea școalelor primare această măsură, evident, că este în avantajul Rușilor și în detrimentul celorlalte populațiuni din Rusia.

Limba berberă se mai vorbește încă în un mare număr de districte din Tunisia. Astfel Cartaginezii, Romanii și Arabii au trecut peste aceste ținuturi fără să fie putut să-și asimileze cu desăvîrșire pe acești locuitori. Este însă evident, că dacă guvernul francez ar introduce în școalele din aceste districte o instrucțiune obligatorie în limba franceză, în mai puțin de două generațiuni limba arabă și berberă ar înceta de a mai fi vorbite în Tunisia.

Maghiarii au înțeles bine valoarea instrucțiunii universale obligatorii. Acum cîțiva ani, guvernul dela Pesta a promulgat o lege în virtutea căreia asiluri de copii trebuie să se înființeze în fiecare comună rurală, pe cheltuiala comunei, pentru copii în vîrsta de trei pînă la șase ani.

Frequentarea acestor asiluri e obligatorie. Numai copii cari primesc o casă o educațiune suficientă și o priveghiere convenabilă sunt scutiți de a cerceta aceste școale. Autoritățile locale sunt însărcinate a hotărî dacă aceste condițiuni sunt îndeplinite și dacă cineva are dreptul de a nu-și trimite copii în asiluri. În timpul celor trei ani, în cari copii petrec în aceste școli ei trebuie să învețe ungurește. Vedem dar, că legislațiunea aceasta e destul de dură. Nu e deci mirare, că ea a excitat o mare nemulțumire între populațiunile nemaghiare din regatul ungar. Episcopii români au protestat în toată forma, dar în zadar, firește.

Tot în categoria socialismului de Stat

într'o altă măsură, pe care o întrebuițează guvernele spre a desnaționaliza populațiunile de altă naționalitate : cumpărarea pământurilor.

În Prusia, Statul a format un fond special spre a cumpăra pământuri în ducatul de Posen. Acest fond se urcă la o sută de milioane de Mărci. (Acum de curînd acest fond a fost considerabil mărit N. t.)

Cu ajutorul acestui capital se cumpără proprietățile Polonilor și ele se vînd apoi Nemților, în condițiuni avantajoase, cu considerabile ușurări de plată. Deoarece acest capital a fost constituit în parte prin contribuțiunile supușilor polonezi ai regelui Prusiei, Polonii sunt obligați să suporte ei înșiși cheltuelile desnaționalizării lor. Aceleași măsuri se iau și în Rusia. În anii ce au urmat după insurecțiunea poloneză dela 1863, orice supus ortodox (Muscal), care dorea să cumpere moșii dela Poloni, în provinciile apusene ale imperiului, primea un subsidiu dela guvernul rusesc.

(Va urma)

Die Knebelung des rumänischen Klerus

Während wir diese Zeilen schreiben, werden im magyarischen Abgeordnetenhaus Debatten geführt über die Art und Weise, wie die rumänischen Priester der griechisch-orientalischen Kirche am leichtesten in ein directes Abhängigkeits-Verhältniss zur magyarischen Regierung gebracht werden könnten.

Bekanntlich hat der magyarische Cultusminister *Wlassits* dem Abgeordnetenhaus einen Gesetzentwurf über die Regelung der des Einkommens der nicht-katholischen Geistlichen unterbreitet. Laut den Verfügungen dieses Gesetzentwurfes creirt sich die magyarische Regierung die Möglichkeit, namentlich die gr.-orientalischen rumänischen

Geistlichen zu zwingen, Werkzeuge der Magyarisirungs-Politik zu werden. Der rechtliche Vorwand unter welchem die Regierung den rumänischen Klerus knebeln will, ist eine angebliche Besserung der materiellen Lage dieser Geistlichen. Die Herren Magyaren sind mit einem Male grossmütig geworden; das Los der «armen» rumänischen «Popen» lässt sie nicht mehr schlafen. Der magyarische Staat muss also interveniren. Er wird jährlich circa eine Million Gulden zu diesem Zwecke «opfern» und dafür gelangt, wie die Budapester Chauvinisten glauben, der rumänische Klerus in die Machtsphäre «der magyarischen Staatsidee.»

Gewiss ist es unstreitig, dass die rumänischen Seelsorger keine gerade glänzenden Bezüge haben; aber das geht die magyarische Regierung nichts an. Die gr.-orientalische Kirche Ungarns und Siebenbürgens ist, laut den ungarischen Staatsgrundgesetzen, völlig autonom, und diese ihre Autonomie schliesst jedwede directe Einmischung der magyarischen Regierung aus. Weder die kirchlichen Behörden, noch die Seelsorger haben von der Regierung je eine Staatssubvention verlangt. Nicht als ob sie einer solchen nicht bedürften, sondern weil sie wohl wussten, dass eine solche Unterstützung einem Danaär-Geschenk gleichkäme.

Wären in Ungarn europäische Zustände, herrschten dort Gesetz und Verfassung, wären die Nationalitäten nicht in ihrem Bestande bedroht und in ihrer culturellen Entwicklung gehindert, dann hätte die rumänische Kirche selbst an die jeweilige Regierung das Ersuchen gestellt, materiell unterstützt zu werden. Das Recht dazu hat sie wohl, denn dieser Staat, der da so grossmütig thut, lebt ja gerade so gut von den rumänischen Steuergulden, wie von den magyarischen, serbischen, deutschen u. s. w. Aber die Verwaltung dieses Staates und

seiner Cassen — wurde leider den «Stützen der Habsburger Dynastie», den Magyaren, ausgeliefert und diese dünken sich die alleinigen Herren der Länder der St. Stefans-Krone. Wenn sie aus den gemeinsamen Staatsgeldern auch der rumänischen Kirche eine Unterstützung ertheilen, so glauben sie, ihr ein Geschenk zu machen, für welches sie sich Rechte anmassen können, die in schreiendem Widerspruch mit den die Kirchen-Autonomie gewährleistenden Verfassungs-Rechten stehen.

Das Alles wussten die rumänischen Kirchen-Behörden und desshalb hüteten sie sich, vom magyarischen Staat eine Subvention zu verlangen.

Aber dieser Staat will die rumänische Kirche auch *gegen* ihren Willen beglücken — und so kam der genannte Gesetzentwurf zu Stande. Bald wird er Gesetz werden und die Anhänger des magyarischen Polizeistaates werden zufrieden gestellt sein. Die rumänische Agitation wird aufhören, der Magyarisirung Hindernisse in den Weg zu legen. So denken *sic*. Aber sie irren sich gewaltig, wenn sie glauben durch ihre lumpigen Gulden den Widerstand des rumänischen Volkes brechen zu können.

Die Magyaren können versichert sein, dass wenn sie noch so viele Millionen zur Knebelung der rumänischen Geistlichen verwenden würden, sie im Wesen der Sache doch gar nichts erreichen werden. In dem Augenblick, wo die magyarische Herrschaft anfängt, sich ein Guldenzettel-Fundament zu construiren, gräbt sie sich' selber das Grab, denn auf einem solch corrumpirten Grund hat noch keine Staatsgewalt sich lange halten können.

Ein Siebenbürger Rumäne.

CRONICA GENERALA

INTRUNIRILE NAȚIONALE DIN VASLUI ȘI HUȘI

Intrunirile naționale convocate de Comitetul național studentesc din Iași, în *Vaslui* și *Huși* pe zilele 6 și 7 Aprilie curent, au avut un bun succes.

Luni dimineața, plecând studenții din Iași, împreună cu delegații Comitetului național studentesc din București și cu simpaticul prim-redactor al *Ecoului Moldovei*, Romul Diogenide, la gara din *Vaslui* au fost întâmpinați de cetățeni și membrii Ligei din localitate cu mult alai, însoțindu-i pînă la localul de întrunire: *Sala Tribunalului*.

Intrunirea s'a ținut la orele 2 p. m., cînd d. *P. V. Irimiade*, casierul Ligii din *Vaslui* și primar al orașului proclamîndu-se de președinte, salută în frumoase și românești cuvinte pe studenții înrolați într'o chestie vrednică de o tinerime cultă și patriotică.

Dă apoi cuvîntul d-lor: C. Brăescu, Septimiu B. Mureșanu, X. Eraclide, N. Boca-Velchereanu, Lascar Tărăsuță și Vasile Brăescu, președ. comitetului studentesc din Iași.

Chestia națională tratată cu multă cunoștință și dibăcie din diferite puncte de vedere de către oratori, a fost după cum tuturor le-a plăcut a constata, prezentată în adevărata ei ființă.

Dese și îndelungate aplause acopereau vorbirile fie-căruia. De și timpul era nefavorabil, bătînd un vînt puternic și rece amestecat cu ploae, totuș pe la orele 2 p. m., sala de întrunire era literalmente plină.

Moțiune.

Cetățenii Văslueni împreună cu delegații studenților din întreaga Românie liberă,

întruniți astăzi, 6 Aprilie 1898, într'o mare adunare națională, după ce au ascultat cuvântările oratorilor; protestînd cu toată energia contra politicei maghiare de des-naționalizare a fraților noștri subjugăți din Transilvania și Ungaria; — *fac un călduros apel* la toată suflarea românească din țara noastră — ca să nu înceteze un moment a le da acelora sprijinul necesar în lupta grea ce întreprind pentru recîștigarea drepturilor lor imprescriptibile: politice și naționale.

Tot odată considerînd că în luptele mari, unirea puterilor este ceea ce dă tăria și speranța unei învingeri de mult dorite — *fac apel* — la fruntașii fraților asupriți de peste munți, pe cari ani de-a rândul i-am admirat în fruntea legitimelor lor lupte — ca eșind din letargia, ce fatal par'că și-a încuibat locașul și acolo de unde cu desăvîrșire ar trebui ca să lipsească, de nou să se grupeze în jurul drapelului sfînt, lucrînd din răsputeri, pentru realizarea aspirațiilor naționale, ce odată sigur vor constitui, de atîta timp așteptatul: *triumf al Românismlui*.

Moțiunea aceasta a fost votată și de către cetățenii *Hușeni*.

La orele 5 p. m., terminîndu-se întrunirea, studenților li s'a dat o frumoasă masă, — unde s'a petrecut bine.

Însoțiți iarăși de fruntașii Văslueni, pînă la gară, studenții cu trenul de noaptea la 11 oare au plecat la *Huși* unde s'a ținut asemenea o frumoasă întrunire în sala *Teatrului*. Tot ce *Huși* are mai distins au luat parte la această întrunire, — precum și o drăgălașe cunună de domnișoare.

Președinte al întrunirii a fost aclamat d. Mihail *Leonardi*, un respectat profesor pensionar, care după ce arată scopul întrunirilor, naționale, dă cuvîntul entusiaștilor tineri: Mureșanu, C. Brăescu, Boca, Tărăbuță și V. Brăescu, cari s'au achitat de rolurile lor cît se poate de bine, spre mulțumirea tuturor.

De mult nu s'a mai văzut în *Huși* atîta inteligență și popor adunat într'un singur loc.

Înainte de a se termina întrunirea, d. *Lascaș Tărăbuță* a recitat o frumoasă și ocazională poezie de d-sa *Către frații noștri* între aplausele furtunoase ale celor prezenți.

După întrunire d. *Măndăstireanu*, judecătorul de instrucție din *Huși*, un venerabil și distins român, originar din Transilvania, a dat un frumos banchet în onoarea studenților, la care s'a ținut mai multe toaste pentru martirii români din Transilvania și Ungaria și pentru unirea fruntașilor lor, în apropierea zilelor de mari acțiuni naționale.

Drapelele naționale înfrumusețau amîndouă orașele în timpul cît au petrecut studenții în ele.

Sebam.

CASĂ NAȚIONALĂ LA ARAD

Am pomenit la timpul său despre mișcarea ce Români din Arad au început, pentru zidirea unei «*Căse naționale*» în Arad. Acum aflăm că contribuțiile pentru acest scop s'au și început. P. S. Sa Episcopul I. Mețianu al Aradului a fost cel dintîiu, care, rugat, a subscris pentru numitul scop 200 coroane.

Comitetul ales pentru executarea ideii, a conchemat pe Dumineca trecută o adunare de popor și inteligenți în localul școlii române gr.-or. din Arad. S'a arătat că s'a făcut un plan de apel pentru subscrieri, că P. S. S. Episcopul a și subscris 200 coroane. Îndată au început și cei de față a subscrie, care cît a putut, iar mulțimea de țărani, scrie «*Tribuna Poporului*», *cu o nespūsă însuflețire au declarat, că nu numai vor subscrie cotizații* (cîte 10 coroane una) *dar vor umbla din casă în casă, încît un singur Român să nu fie în Arad și jur care să nu-și aibă partea sa de cărămidă la clădirea acestei case, menita a vesti în viitor spiritul de jertfă al*

obștei române și dragostea ce o avem cu toții pentru toate cele naționale!

Ajute-le D-zeu ca mult să poată aduna și frumos palat să poată ridica!

O VOCE AMICĂ

Ziarul «*Le Soleil*» dela Paris vorbind într'un recent articol, ce poartă titlu «*Politica exterioară*» face o schiță a situațiunii generale din Europa și găsind prilej să vorbească și despre țara noastră, el face între altele următoarea reflecțiune:

«De unde comerțul României era în anul 1871 numai de 260 milioane, el s'a ridicat în 1895 la 570 milioane și în anul următor la 661 milioane.

Cu toate că România, în perioada examinată de noi, a trebuit să poarte o luptă foarte grea spre a obține independența sa, *ca a știut să-și creieze una dintre cele mai bune armate, — ba putem zice: cea mai bună armată, — între națiunile de a doua mână ale Europei și ea a izbutit să se țină în echilibru între gelosia Rusiei și a Austriei.*

Ce admirabilă pildă dă România popoarelor orientale emancipate în acest secol de sub jugul otoman! Grecii, Sîrbii, Bulgarii și-au risipit în lupte intestinale sterile forțele lor, pe care le-ar fi putut folosi, ca și Românii, pentru dezvoltarea patriei lor. *Astfel putem arăta tuturor a-celora cari pretind a constata decadența rasei latine, pe acest popor român care în acest pătrar de secol s'a dezvoltat proporțional mai mult. Și s'a dezvoltat în ciuda tuturor miilor de piedici ce erau semănate pe calea sa. Iar acest popor este tocmai un popor latin, singurul popor latin din Europa răsăriteană.*

„OSPĂȚUL CELOR DOISPREZECE PROFESORI“

Sub acest titlu se ocupă și «*Reichswehr*» din Viena de caraghioasa depeșe pe care o lansară Maghiarii dela Cluj despre visita profesorilor și elevilor bulgari din Silistria.

Iată cum îi ia «*Reichswehr*» în zefleMEA:

«Eri a fost în Cluj o zi festivă. Ca oaspeți ai orașului au fost eri primiți doisprezece profesori și treizeci și șase de elevi bulgari; oaspeții au fost bine găzduiți și în consecință ei ținură cuvîntări de laudă asupra raporturilor din Ungaria. Profesorul de istorie, *Bachnew*, rosti un *speech* în care el proclamă pe națiunea maghiară drept o nație care ar fi chiar «tolerantă și liberală» și el mai făgădui apoi, că va respîndi a casă vestea, că în Ungaria «nu se poate vorbi» despre vre-o asuprire a naționalităților. Și nouă ne vine să credem că cei doisprezece profesori caraghioși nu se vor fi simțit asupriți la — banchet. Dealtcum curiosul profesor are dreptate cînd susține că în Ungaria «nu se poate vorbi» despre vre-o asuprire a naționalităților, pentru că asemenea vorbe sunt acolo oprite. — Dar profesorul bulgăresc de istorie apare în o stranie lumină dacă judecă popoare străine la — masă și apoi se duce a casă și povestește fel de fel de istorii mincinoase.»

INFORMAȚIUNI

Un ungar din Zenta, *Deak Lucács* a lăsat prin testament respectabila sumă de 126.000 fiorini (cam 260.000 Lei) societății de maghiarizare «*Kulturegylet*» din Cluj:

Un ziar românesc de peste munți înregistrînd această știre face următoarea melancolică întrebare: *Cine dintre ai neamului nostru se va măsura și cînd cu acest Deak?!.....*

D-l Charles Loiseau, redactor la eminenta revistă parisiană «*Revue de deux Mondes*», cunoscut filoromân, a scos de curînd un nou volum, în care ilustrul scriitor consacra cîteva pagini cauzei noastre naționale. Cartea a apărut la librăria Perrin din Paris.

Eliberat din temnița ordinară a Clujului, domnul învățător *George Chiș alias Micu*, a adresat *Tribunei* o frumoasă scrisoare din care reproducem următoarele cuvinte:

«*Temnița nu m'a înfricat nici nu m'a slăbit în sentiment, din contră, m'a oțelit. Omul numai în luptă și suferințe știe prețui viața trecătoare.*»

Iată școala temnițelor ungurești!